ISSN 3060-5091 (Online)
Farg‘ona metodika maktabi – Ферганская методическая школа – Fergana methodical school
2026-yil 6-son.

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.24084659

Kredit-modul tizimi sharoitida talabalarning individual ta’lim traektoriyasini loyihalashning pedagogik-psixologik xusisiyatlari

Rashidov Nurulloxon Nosirxon o‘g‘li –
Farg‘ona davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. *Mazkur maqolada kredit-modul tizimi sharoitida talabalarning individual ta’lim trayektoriyasini loyihalashning pedagogik-psixologik xususiyatlari, uning nazariy asoslari hamda ta’lim jarayonidagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, talabalarning individual psixologik xususiyatlari, bilish qobiliyatlari, qiziqishlari, ehtiyojlari, motivatsiyasi va shaxsiy rivojlanish imkoniyatlarini hisobga olgan holda ta’lim jarayonini individuallashtirish masalalari tahlil qilingan. Individual ta’lim trayektoriyasini shakllantirishda shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv, pedagogik qo‘llab-quvvatlash, akademik mustaqillik, ta’limiy motivatsiya va refleksiv faoliyatning o‘zaro bog‘liqligi asoslangan. Shuningdek, talabalarning individual imkoniyatlarini ro‘yobga chiqarish, mustaqil ta’lim faoliyatini rivojlantirish va kasbiy shakllanishini ta’minlashga xizmat qiluvchi pedagogik-psixologik omillar hamda ularni ta’lim jarayonida qo‘llash bo‘yicha ilmiy-metodik tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

Kalit so‘zlar: *kredit-modul tizimi, individual ta’lim trayektoriyasi, pedagogik-psixologik xususiyatlar, shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv, ta’limiy motivatsiya, individual qobiliyatlar, akademik mustaqillik, mustaqil ta’lim, refleksiv faoliyat, kasbiy rivojlanish.*

Педагого-психологические особенности проектирования индивидуальной образовательной траектории студентов в условиях кредитно-модульной системы

Аннотация. *В данной статье рассматриваются педагогико-психологические особенности проектирования индивидуальной образовательной траектории студентов в условиях кредитно-модульной системы, её теоретические основы и значение в образовательном процессе. Также анализируются вопросы индивидуализации образовательного процесса с учётом индивидуально-психологических особенностей студентов, их познавательных способностей, интересов, потребностей, мотивации и возможностей личностного развития. Обоснована взаимосвязь личностно-ориентированного подхода, педагогической поддержки, академической самостоятельности, учебной мотивации и рефлексивной деятельности в процессе формирования индивидуальной образовательной траектории. Кроме того, разработаны научно-методические рекомендации по применению педагогико-психологических факторов, направленных на реализацию индивидуальных возможностей студентов, развитие навыков*

самостоятельного обучения и обеспечение их профессионального становления.

Ключевые слова: *кредитно-модульная система, индивидуальная образовательная траектория, педагогико-психологические особенности, личностно-ориентированный подход, учебная мотивация, индивидуальные способности, академическая самостоятельность, самостоятельное обучение, рефлексивная деятельность, профессиональное развитие.*

Pedagogical and psychological features of designing individual educational trajectories for students in the context of the credit-modular system

Annotation. *This article examines the pedagogical and psychological features of designing individual educational trajectories for students within the credit-modular system, focusing on its theoretical foundations and significance in the educational process. It also analyses the individualisation of education by taking into account students' individual psychological characteristics, cognitive abilities, interests, needs, motivation and personal development potential. The study substantiates the interrelationship between the learner-centred approach, pedagogical support, academic autonomy, learning motivation and reflective activity in the development of individual educational trajectories. Furthermore, it provides scientific and methodological recommendations for applying pedagogical and psychological factors aimed at realising students' individual potential, developing independent learning skills and supporting their professional development.*

Keywords: *credit-modular system, individual educational trajectory, pedagogical and psychological features, learner-centred approach, learning motivation, individual abilities, academic autonomy, independent learning, reflective activity, professional development.*

KIRISH

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida oliy ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar ta'lim jarayonini zamonaviy talablar asosida tashkil etish, talabalarning individual imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish hamda ularning shaxsiy va kasbiy rivojlanishini ta'minlashni taqozo etmoqda. Ayniqsa, kredit-modul tizimining joriy etilishi oliy ta'limda o'quv jarayonini tashkil etishning yangi mexanizmlarini shakllantirish, ta'lim oluvchilarning akademik mustaqilligini kengaytirish va individual ta'lim ehtiyojlarini hisobga olish uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda. Mazkur tizimda talaba ta'lim jarayonining faol subyekti sifatida o'zining bilim olish yo'nalishini belgilash, fanlarni tanlash, mustaqil ta'lim faoliyatini rejalashtirish va shaxsiy rivojlanish strategiyasini ishlab chiqish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Kredit-modul tizimi sharoitida individual ta'lim trayektoriyasini loyihalash nafaqat tashkiliy-pedagogik, balki muhim pedagogik-psixologik jarayon ham hisoblanadi. Chunki har bir talaba o'zining individual psixologik xususiyatlari, bilish qobiliyatlari, qiziqishlari, ehtiyojlari, ta'limiy motivatsiyasi va shaxsiy rivojlanish sur'atlari bilan boshqa ta'lim oluvchilardan farqlanadi. Shu sababli ta'lim jarayonini tashkil etishda barcha talabalarga bir xil yondashuvni qo'llash ularning individual imkoniyatlari va salohiyatini to'liq namoyon etishiga har doim ham imkon bermaydi. Aksincha, shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida ta'lim mazmuni, metodlari va vositalarini talabaning individual xususiyatlariga moslashtirish ta'lim samaradorligini oshirishning muhim sharti hisoblanadi. Individual ta'lim trayektoriyasini loyihalashning pedagogik-psixologik mohiyati talabaning shaxsiy

imkoniyatlari va ta'limiy ehtiyojlarini aniqlash, uning bilish faoliyatini rag'batlantirish, mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantirish hamda kasbiy maqsadlariga muvofiq ta'lim yo'nalishini shakllantirishda namoyon bo'ladi. Bunda talabaning bilish jarayonlari, jumladan, idrok, xotira, tafakkur, diqqat va tasavvur xususiyatlarini hisobga olish, shuningdek, uning emotsional-irodaviy holati va motivatsion sohasini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur omillar individual ta'lim trayektoriyasining mazmuni va amalga oshirilish samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Kredit-modul tizimi sharoitida talabalarning individual ta'lim trayektoriyasini loyihalash masalasi zamonaviy pedagogika va psixologiya fanlarining muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Mazkur muammoning nazariy asoslari shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, individuallashtirish, ta'limiy motivatsiya va mustaqil ta'lim konsepsiyalari bilan chambarchas bog'liq.

L.S. Vygotskiyning yaqin rivojlanish zonasi haqidagi qarashlari ta'lim jarayonida talabaning individual imkoniyatlari va rivojlanish istiqbollarini hisobga olish zarurligini asoslaydi. C. Rogersning shaxsga yo'naltirilgan ta'lim konsepsiyasida esa talabaning individual ehtiyojlari, qiziqishlari va shaxsiy rivojlanishiga alohida e'tibor qaratiladi. E. Deci va R. Ryan tomonidan ishlab chiqilgan o'zini o'zi belgilash nazariyasida (Self-Determination Theory) avtonomiya, kompetentlik va ijtimoiy daxldorlik ta'limiy motivatsiyaning muhim omillari sifatida talqin qilinadi. B. Zimmerman tadqiqotlarida esa talabaning o'z ta'limiy faoliyatini mustaqil rejalashtirishi, nazorat qilishi va baholashi masalalari yoritilgan.

Kredit-modul tizimining tashkiliy asoslarini o'rganishda European Commission tomonidan ishlab chiqilgan ECTS Users' Guide (2015) muhim manba hisoblanadi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 31-dekabrdagi 824-son qarori oliy ta'limda kredit-modul tizimini tashkil etishning me'yoriy-huquqiy asoslarini belgilaydi.

Yuqoridagi ilmiy qarashlar tahlili individual ta'lim trayektoriyasini loyihalashda pedagogik va psixologik omillarni uyg'unlashtirish, talabalarning individual xususiyatlari, motivatsiyasi va mustaqil ta'lim olish imkoniyatlarini hisobga olish zarurligini ko'rsatadi.

Tadqiqot metodlari. Maqolani tayyorlash jarayonida ilmiy adabiyotlarni nazariy tahlil qilish, qiyosiy tahlil, tizimlashtirish, umumlashtirish va modellashtirish metodlaridan foydalanildi. Ushbu metodlar yordamida individual ta'lim trayektoriyasini loyihalashning pedagogik-psixologik xususiyatlari, tarkibiy qismlari va o'zaro bog'liqligi o'rganildi. Natijada kredit-modul tizimida talabalarning individual imkoniyatlarini hisobga olish va ta'lim jarayonini individuallashtirishga doir ilmiy-metodik xulosalar shakllantirildi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Kredit-modul tizimi sharoitida talabalarning individual ta'lim trayektoriyasini loyihalashning pedagogik-psixologik xususiyatlarini tahlil qilish natijasida mazkur jarayonning samaradorligi talabaning individual imkoniyatlari, psixologik xususiyatlari, ta'limiy ehtiyojlari va motivatsiyasini hisobga olishga bevosita bog'liqligi aniqlandi. Individual ta'lim trayektoriyasi talabaga o'zining qiziqishlari, qobiliyatlari va kasbiy maqsadlariga muvofiq ta'lim yo'nalishini belgilash imkonini berishi bilan ahamiyatlidir.

Tahlillar asosida individual ta'lim trayektoriyasini loyihalashda quyidagi pedagogik-psixologik omillar muhim o'rin tutishi belgilandi:

Birinchidan, individual psixologik xususiyatlarni hisobga olish. Har bir talabaning bilish qobiliyati, tafakkur darajasi, xotirasi, diqqati va axborotni qabul qilish xususiyatlari turlicha bo'ladi. Shu sababli ta'lim mazmuni va topshiriqlarni talabalarning individual imkoniyatlariga moslashtirish ularning bilimlarni samarali o'zlashtirishiga yordam beradi.

Ikkinchidan, ta'limiy motivatsiyani rivojlantirish. Talabaning o'z ta'lim yo'nalishini tanlashda ishtirok etishi, shaxsiy maqsadlarini belgilashi va erishgan natijalarini baholashi unda mustaqillik hamda mas'uliyat hissini kuchaytiradi. Ichki motivatsiyani rag'batlantirish individual ta'lim trayektoriyasining izchil amalga oshirilishiga xizmat qiladi.

Uchinchidan, pedagogik qo'llab-quvvatlashni tashkil etish. Professor-o'qituvchilar va tyutorlarning maslahat hamda metodik yordami talabalarning ta'lim jarayonida duch keladigan qiyinchiliklarini bartaraf etish, to'g'ri akademik qarorlar qabul qilish va o'z imkoniyatlarini rivojlantirishiga ko'maklashadi.

To'rtinchidan, akademik mustaqillik va refleksiv faoliyatni shakllantirish. Talabaning o'z o'quv faoliyatini rejalashtirishi, vaqtini boshqarishi, bilimlarini mustaqil baholashi va kamchiliklarini aniqlashi uning shaxsiy rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Beshinchidan, raqamli ta'lim imkoniyatlaridan foydalanish. Elektron ta'lim platformalari va raqamli resurslar yordamida talabalarning o'zlashtirish ko'rsatkichlarini kuzatish, individual topshiriqlarni tashkil etish va ta'lim jarayonini moslashtirish imkoniyatlari kengayadi.

Mazkur omillarni umumlashtirish asosida individual ta'lim trayektoriyasini loyihalashning quyidagi pedagogik-psixologik modelini taklif etish mumkin:

1-jadval.

Kredit-modul tizimida talabalarning individual ta'lim trayektoriyasini loyihalashning pedagogik-psixologik tarkibiy qismlari

Tarkibiy qismlar	Tarkibiy qismlar
Mazmuni	Mazmuni
Diagnostik komponent	Diagnostik komponent
Talabaning individual xususiyatlari va ehtiyojlarini aniqlash	Talabaning individual xususiyatlari va ehtiyojlarini aniqlash
Motivatsion komponent	Motivatsion komponent
Ta'limga qiziqish va ichki motivatsiyani rivojlantirish	Ta'limga qiziqish va ichki motivatsiyani rivojlantirish

Taklif etilayotgan modelning o'ziga xos jihati shundaki, unda pedagogik va psixologik omillar yagona ta'limiy jarayon sifatida qaraladi. Diagnostik komponent orqali talabaning individual imkoniyatlari aniqlansa, motivatsion komponent uning ta'limiy faolligini rag'batlantiradi. Mazmuniy va faoliyatli komponentlar individual ta'lim maqsadlarini amaliy jihatdan ro'yobga chiqarishga xizmat qiladi. Refleksiv-baholash komponenti esa erishilgan natijalarni tahlil qilish va ta'lim trayektoriyasini takomillashtirish imkonini beradi.

Muhokamalar shuni ko'rsatadiki, kredit-modul tizimida individual ta'lim trayektoriyasini loyihalash faqat fanlarni tanlash imkoniyatini yaratish bilan cheklanmasligi kerak. Bu jarayon talabaning psixologik tayyorgarligi, mustaqil qaror qabul qilish qobiliyati, ichki motivatsiyasi va kasbiy intilishlarini rivojlantirish bilan birgalikda olib borilishi lozim. Bunda professor-o'qituvchi va talaba o'rtasidagi hamkorlik, muntazam pedagogik maslahat hamda individual yondashuv muhim ahamiyatga ega. Umuman olganda, individual ta'lim trayektoriyasini loyihalashda pedagogik va psixologik mexanizmlarning uyg'un qo'llanilishi talabalarning ta'lim jarayonidagi faolligini oshirish, akademik mustaqilligini rivojlantirish va kasbiy shakllanishi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishga xizmat qiladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, kredit-modul tizimi sharoitida talabalarning individual ta'lim trayektoriyasini loyihalash pedagogik va psixologik omillarning o'zaro uyg'unligini taqozo

etadi. Bunda talabaning individual xususiyatlari, qiziqishlari, ehtiyojlari va ta'limiy imkoniyatlarini hisobga olish muhim ahamiyatga ega.

Individual ta'lim trayektoriyasini samarali tashkil etish uchun ta'lim motivatsiyasini rivojlantirish, mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini shakllantirish, pedagogik qo'llab-quvvatlashni yo'lga qo'yish hamda raqamli ta'lim vositalaridan maqsadli foydalanish zarur. Shuningdek, muntazam monitoring va refleksiv baholash talabaning o'z ta'lim natijalarini tahlil qilishi va shaxsiy rivojlanish yo'nalishlarini belgilashiga yordam beradi. Demak, individual ta'lim trayektoriyasini loyihalashga pedagogik-psixologik yondashuvni tatbiq etish talabalarning akademik mustaqilligini, ta'lim jarayonidagi faolligini va kasbiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydi. Bu esa kredit-modul tizimida ta'lim sifatini oshirishning muhim shartlaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ermukhamedov A. Methods of Improving the Credit-Module System of Training in Higher Education // Jamiyat va innovatsiyalar. – 2024. – Vol. 5, № 12/S. – B. 208–219.
2. Kurbanov Sh.Z. Methods of Organizing Education in the Credit Module System and Implementing Independent Study // European International Journal of Pedagogics. – 2024. – Vol. 4, Issue 6. – B. 13–17.
3. Mirzayeva F.O., Ubaydullayeva D. Conditions and Methods of Organizing Independent Education of Students in the Credit Module System // Telematique. – 2023. – Vol. 22, № 01.
4. Tursunov I.G., Umbarov A.U. Higher Education Pedagogical-Psychological Support of Individual Educational Trajectories of Students // JournalNX. – 2023. – Vol. 9, № 6. – B. 11–15.
5. Gupta N., Ali K., Jiang D., Fink T. et al. Beyond Autonomy: Unpacking Self-Regulated and Self-Directed Learning through the Lens of Learner Agency – A Scoping Review // BMC Medical Education. – 2024. – Vol. 24. – Article 1519.
6. Umarov I.S. Improving the Pedagogical Conditions for Organizing Independent Learning of Students within the Framework of the Credit-Modular System Based on Digitalization // Science and World. – 2024. – № 9 (133).
7. Lan M., Zhou X. A Qualitative Systematic Review on AI Empowered Self-Regulated Learning in Higher Education // npj Science of Learning. – 2025. – Vol. 10. – Article 21.
8. Tadjimova Sh. The Credit-Module System (ECTS) in the Higher Education in Uzbekistan // Eurasian Journal of Academic Research. – 2025. – Vol. 5, № 6. – B. 113–116.
9. Azzamov Y.R. Oliy ta'lim muassasalarida kredit-modul tizimi asosida ta'limni tashkil etishning pedagogik xususiyatlari. – 2026.